

Gyányi István: A közművelődés és köznevelés együttműködésének lehetőségei a nonformális tanulásban a Püspökladányi járásban

1. Bevezetés

„Amióta az emberiség létezik, folyamatos fejlődésben van, és ehhez a folyamatos tanulás és művelődés elengedhetetlen feltétel.” (Juhász 2016:10) Mint minden folyamatnak, így a tanulás és művelődés folyamatának is van kezdete mind idő- mind térbeli vonatkozásban. Ezek elsődleges színtere a család, ezt követően pedig az egyén belép a tanulás intézményesült világába, amelyet jogok és kötelezettségek határoznak meg.

A művelődéshez való jogot Magyarország Alaptörvényének XI. cikkelye (2011. április 25.) minden állampolgár számára biztosítja az alábbiak szerint: „a közművelődés kiterjesztésével, és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával”. Ez alapján a közművelődés és a köznevelés tehát egyaránt mindenki számára hozzáférhető, az alapfokú oktatásban ezzel együtt kötelező is részt vennie minden magyar állampolgárnak. Írásomban a területek együttműködésére kínáló lehetőségek és elméleti keretek felvázolására vállalkozom egy közigazgatásilag egybefüggő területen, a Püspökladányi járásban: Báránd, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda, Földes, Kaba, Nagyrábé, Püspökladány, Sáp, Sárrétudvari, Szerep, Tetétlen.

A kutatás időszerűsége abban rejlik, hogy a témával foglalkozó szakirodalmak nagyrésze több, mint 10 éves, a két rendszer pedig olyan alapvető, strukturális változásokon is keresztül ment azóta, amely adott esetben gyökeres változásokat hozott. Például a Klebelsberg Központ és a szakképzési centrumok megjelenésével a köznevelési intézményeknél bekövetkező fenntartóváltások, vagy a közművelődést szabályozó jogszabályok változásai (pl. 20/2018 EMMI). A törvényi változások következtében az általános művelődési központokból kikerültek az általános iskolák, így a két terület már ezeken a helyeken sem egy térben, egy kézben dolgozik tovább.

A motiváció személyes mivoltát az adja, hogy gyakorló közművelődési szakemberként és általános iskolai tanárként a szóban forgó járásban és szakterületeken rendelkezem munkatapasztalattal. Véleményem szerint az intézmények működésbeli különbségei erősen befolyásolják az együttműködés mértékét, formáit, és a lehetőségeket. Meggyőződésem, hogy a két terület

kooperációjának erősítése, tudatosabbá tétele szükséges, hiszen így több lehetőség adódik a készségek, képességek és a tudás fejlesztésére. Hiszem, hogy az együttműködés erősítése a lakosság, különösen a köznevelésben résztvevő gyermekek érdekeit szolgálja.

A térség településeit 3 típusba sorolhatjuk intézményi működésük alapján:

- Ideális intézményi működés: a településen közművelődési intézmény, valamint minimum óvoda és 8 osztályos iskola is működik. A vizsgált települések közül ebbe a kategóriába tartoznak: Báránd, Biharnagybajom, Földes, Kaba, Nagyrábé, Püspökladány.
- Erős köznevelési intézményi működés: a településen közösségi színtér, valamint minimum óvoda és 8 osztályos iskola is működik. A vizsgált települések közül ebbe a kategóriába tartoznak: Bihartorda, Sáp, Sárrétudvari, Szerep, Tetétlen.
- Gyenge intézményi működés: a településen közösségi színtér és maximum óvoda működik. A vizsgált települések közül ebbe a kategóriába tartozik: Bihardancsháza.

A csoportosítás megkívánná egy negyedik csoport felvázolását is, amely az „Erős közművelődési intézményi működés: a településen közművelődési intézmény és maximum óvoda működik.” típust jelölné, azonban a vizsgált települések közül ilyen struktúrával egyik sem rendelkezik.

Feltételezem, hogy az intézményi működés pozitívan befolyásolja az együttműködésre adódó lehetőségek hasznosítását a célcsoport javára, azaz ahol a közművelődés területén nem közösségi színtér, hanem minimum művelődési ház látja el a feladatot a szervezet élén kinevezett, szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkező intézményvezetővel, a köznevelés oldalán pedig legalább óvoda és nyolc osztályos általános iskola is működik tehát erősebb, hatékonyabb együttműködésre számíthatunk.

A XXXVI. Országos Tudományos Diákköri Konferencián bemutatásra került a térségben lefolytatott kutatás. Az előadás és a bemutatott tanulmány címe: „A közművelődés és köznevelés együttműködésének lehetőségei a nonformális tanulásban a Püspökladányi járásban”. Jelen cikkben a rövid elméleti áttekintés mellett, a tanulmányhoz készített interjúk és kérdőíves vizsgálatok empirikus kutatási anyagát mutatom be összefoglalóan.

2. A nonformális tanulás

Ahhoz, hogy vizsgálni tudjuk a két terület nonformális tanulás terén történő együttműködését, tisztáznunk kell, mit is értünk formális és nonformális tanulás alatt. A formális tanulás iskolarendszerű intézményekben valósul meg. Eredményeit oklevéllel, szakképesítéssel ismerik el, míg a nem formális, vagy nonformális tanulás az iskolarendszerű oktatási és képzési rendszerek mellett, új ismeretek szerzésének céljából történik. A tanulás ezen formáját általában nem ismerik el hivatalos végzettséggel. A két tanulási forma közös jellemzője, hogy az egyén tudatosan vesz részt a tudását gyarapító folyamatban. Amikor a tanulás a mindennapi életünk természetes velejárója, és sokszor a folyamatban résztvevő egyén számára sem észrevehető, hogy éppen új ismeretekkel gazdagodik, akkor beszélhetünk informális tanulási formáról. (Forray – Juhász 2013:13-14)

3. A járásbéli együttműködés a terepen lévő szakemberek szemszögéből

3.1. Általános kép a szakemberek kérdőíves vizsgálata alapján

A közművelődési szakemberektől beérkezett válaszok megerősítették a 2021. évi közművelődési statisztikát és saját ismereteimet is, miszerint minden település ellátja a törvényi kötelezettségét: legalább közösségi szinttel biztosítja az ingyenesen hozzáférhető közművelődést. A kérdőívet online juttattam el az intézmények részére, akik képviselői 1 település kivételével kitöltötték azt. A választ adó 11 településből 7 rendelkezik szakirányú felsőfokú végzettségű közművelődési munkatárssal, míg másik 4 településen szakirányú középfokú végzettségű munkatárs/munkatársak végzik a területen adódó feladatokat. Közösségi színterektől, művelődési házakon és integrált kulturális intézményeken át egészen a többfunkciós intézményekig találkozunk feladatellátókkal. Amennyiben csak a szervezetek közművelődési intézményegységét vesszük számba, akkor a Püspökladányi járás szakmai intézményképét az alábbi szereplők alkotják: hat közösségi szintér, öt művelődési ház és egy művelődési központ. A dolgozók végzettségére utaló kérdésekből az is kiderült, hogy két településen pedagógus végzettséggel rendelkező munkatárs is található az intézmény állományában, ami véleményem szerint segítheti a korosztállyal történő foglalkozást. A humán erőforrás létszámát tekintve megállapítható, hogy a közművelődésben településenként 1-5 fő dolgozik.

Az általános kérdések után – amelyekkel az egyes települések közművelődési helyzetképét derítettem fel –, a válaszadók a településen működő köznevelési intézményekkel való együttműködéssel kapcsolatos felvetésekre válaszoltak. Bihardancsháza település különleges helyzetben van, hiszen a településen egyetlen köznevelési intézmény sem működik, így ott ilyesfajta helyi együttműködésről nem beszélhetünk. A válaszokból azonban kiderül, hogy természetesen ők is megcélazzák programokkal a köznevelésben érintett bihardancsházi gyermekeket (például kirándulásokkal), amelyekről egyeztetnek a diákok által látogatott intézményekkel, azaz lehetőségeikhez mérten ők is igyekeznek valamiféle együttműködésre törekedni a köznevelési területtel, ami megerősíti a felvetést, miszerint ez elkerülhetetlen. A többi településen minden közművelődési szereplőnek lehetősége van együttműködni óvodával/óvodákkal és/vagy általános iskolákkal, Püspökladányban pedig önálló művészeti iskola, kollégium és középiskola is lehet együttműködési partner. Mivel a közművelődés hagyományos, formális intézményrendszerében településenként egy szereplő vesz részt, köznevelésben pedig van, hogy tíznél is több, a közművelődési kollégákat arra kértem, hogy azt az együttműködést jellemezzék a kérdőívben, amely megítélésük szerint a leghatékonyabban működik. A kérdőív végén pedig lehetőségük volt a kevésbé pozitív tapasztalatokról is beszámolni. Bihardancsháza helyzete végett a válaszadók száma, akik esetében együttműködésről beszélhetünk tíz lett, hiszen náluk nem áll rendelkezésre a településhatáron belüli feltételrendszer.

Ahhoz, hogy két fél együtt tudjon működni, természetesen szükség van egyeztetésre, éppen ezért külön kérdésben kértem választ arra, hogy az ilyen jellegű egyeztetések megtörténnek-e, és ha igen, akkor milyen gyakorisággal, témakörben. A tíz válaszadónál az általuk képviselt településen a gyakoriság az alábbiak szerint oszlik meg: két válaszadó többhavonta, négy havonta, három hetente, egy pedig naponta folytat egyeztetést a köznevelési szereplővel. (Bihardancsháza soha, hiszen neki nincsen kivel.) Természetes, hogy Biharnagybajom esetében napi a kapcsolattartás, hiszen általános művelődési központként egyben látják el mindkét feladatot (közművelődés és

óvodai nevelés). Az egyeztetés tárgyáról szóló kérdésre adott válaszokból kiderül, hogy azok téma szerint leggyakrabban a rendezvényeket, pályázatokat és a közösségeket érintően zajlanak. Az is kiolvasható a válaszokból, hogy valójában mind a tíz partner folytat valamiféle egyeztetést a települési köznevelés valamely szereplőjével, hiszen a gyakoriságnál ezen válaszadók közül senki sem jelölte be a „soha” opciót.

A gyakorlati együttműködés meglétét vizsgálva is egyhangúan az a válasz született, hogy az létező jelenség a településen. Ez azonban csak annyit jelent, hogy minden járásbéli közművelődési szereplőnek van legalább egy együttműködő partnere a helyben működő köznevelési intézmények közül. A kérdőív egy későbbi kérdéséből azonban kiderül, hogy olyan is van, amikor egy településen az általános iskola és a művelődési ház nem működnek együtt, de mivel az óvoda és a művelődési ház már igen, így a településen létezik az együttműködés, csak nem minden lehetséges szereplő vesz részt benne.

1. ábra: Az együttműködés esetei a közművelődési szakemberek válaszai alapján
(Forrás: saját szerkesztés)

Hogyan kapcsolódnak egymáshoz a járás közművelődési és köznevelési szereplői? A kérdésekre adott válaszok alátámasztják, hogy leginkább a rendezvények kapcsán történik együttműködés, hiszen ahogyan az 1. számú ábra is mutatja a közös munka esetében a helyiséghasználat, a gyermekek fellépőként és nézőként való megjelenése, továbbá az időpontok egyeztetése voltak a legtöbbször választottak. Ezenkívül a pályázati együttműködés is viszonylag gyakori, de a térség pályázatait ismerve sokszor ezek is rendezvényekre nyújtanak támogatást.

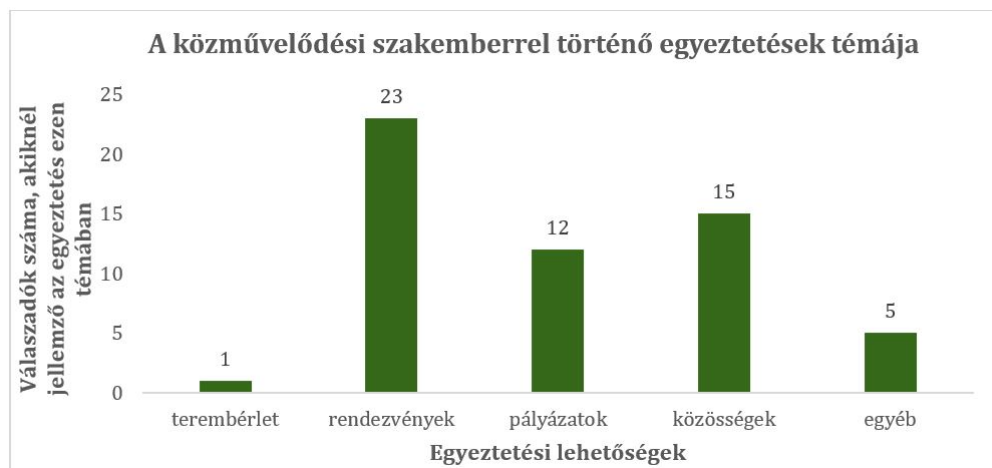
Első ránézésre érdekes volt, hogy pont Püspökladány településen nem jellemző, hogy összehangolják az időpontokat és egymás helyiségeit használják a közművelődési és a köznevelési intézmények. Ez azonban meglátásom szerint annak is köszönhető, hogy itt még nem olvadtak egybe a városi és iskolai, óvodai rendezvények, az együttműködés így nem kényszerű. Egy kistelepülésen ezzel szemben minden intézmény ugyanarra a gyermekcsoportra tud résztvevőként számítani, ráadásul az óvoda és iskola növendékei el is férnek egy helyiségben. A Püspökladányi Tájékoztató és Közművelődési Központ, Könyvtár, Múzeum 275 fős színházterme egyszerre maximum egy intézményt tud befogadni, míg Tetétlenen vagy Nagyrábén akár az iskola aulájában, tornatermében, akár a közművelődési színtér legnagyobb termében elfér a köznevelésben érintett gyermekek és dolgozók összessége. Az együttműködés ezen aspektusban tehát nem csak

lehetőség, kisebb településeken inkább kényszerűség.

A kérdőívet a köznevelési intézmények szemszögéből is elkészítettem, amelyet az intézményvezetőkhez juttattam el, szintén online. 11 állami óvodai intézmény, 13 állami általános iskolai (tag)intézmény, 1 önálló művészeti iskola, 1 egyházi óvodai-általános iskolai intézmény, 1 kollégium és 1 középiskola kapta meg. A kérdőívet 23 intézmény képviselője töltötte ki a 28-ból.

A válaszadók egy kivétellel a köznevelés részéről is igazolták, hogy létezik a települési intézmények között vizsgált együttműködés. (Az egyetlen kivételes esetet a közművelődési szakember is megerősítette.) Ahogyan a 2. számú ábra is mutatja, a válaszok alapján ennek a területnek a képviselői is osztják a véleményt, miszerint leginkább a közösségekről és a rendezvényekről, valamint a pályázatokról folynak egyeztetések.

2. ábra: A közművelődési szakemberrel történő egyeztetések témája
(Forrás: saját szerkesztés)

A kérdőív általános részét elemezve azt mondhatom, hogy a vizsgált szereplők munkájában az együttműködések nem egy kidolgozott stratégia alapján valósulnak meg, és nem a közösgondolkodáson, a közös tartalom egyeztetésen alapulnak, hanem praktikusságon: a programok egyeztetésén térben és időben.

3.2. Együttműködés elméletben és gyakorlatban

A kérdőív harmadik szakaszában kimondottan a nonformális tanulás terén történő együttműködésre vonatkozó kérdésekre kerestem a választ. Hogy ezek milyen formában valósulhatnak meg, abban egy 2017-es kutatásra alapoztam a kérdésfeltevést, ami alapján a témában kínálkozó tanulási alkalmak a következők voltak: ismeretterjesztő előadás, rendhagyó tanóra, kirándulás, műveltségi verseny, szakkör, tábor, témahét, témanap. (Fűz 2017) A válaszadók szerint a táborok és az ismeretterjesztő előadások dominálnak. Az együttműködés mélységének kutatása érdekében a közművelődési alapszolgáltatások kerültek bevonásra a kérdőívben; ezek szabályozzák ugyanis a települési közművelődés rendszerét. Éppen ezért mind a két terület szakembereitől megkérdeztem, vajon melyik alapszolgáltatás mentén tudnának

leginkább együttműködni a területeik. Várakozásom a jogszabályi háttér és a témával foglalkozó irodalmak alapján az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása és a tehetséggondozás és -fejlesztés feltételeinek biztosítása alapszolgáltatások dominanciája volt. Ennek oka, hogy a 20/2018-as EMMI rendelet 7. §-a „Az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása” alapszolgáltatással foglalkozik, amelynek megvalósítása a rendelet szerint iskolán kívüli tanfolyamok, közösségek létrehozásával, támogatásával végezhető. E mellett a 10. § foglalkozik az „A tehetséggondozás és -fejlesztés feltételeinek biztosítása” szolgáltatással, amely megteremtésének lehetséges módjai a kompetenciafejlesztés, vagy a felzárkózást segítő tanórán kívüli foglalkozások.

Az eredmények a várakozásaimtól merőben eltértek. A 40 válaszadóból mindössze 10 jelölte meg az egész életre kiterjedő tanulást, a többség (30) a hagyományos közösségi és kulturális értékek átörökítését választotta.

3. ábra: Együttműködés az alapszolgáltatások mentén
(Forrás: saját szerkesztés)

Az eredmények szerint tehát a közművelődési és köznevelési szakemberek leginkább a hagyományörzés terén látják az együttműködési lehetőséget, nem pedig a szakirodalom által megfogalmazott egész életre kiterjedő tanulásra való felkészítésben (Kormos 1982, Sári 2004, Mayer 2006, Szabó 2011), vagy a törvényben kifejezetten nevesített lehetőségekben.

3.3 A kérdőívek tanulsága

A kérdőíves vizsgálat eredményei alapján tehát az állapítható meg, hogy a területek közötti kooperáció működik, ám az leginkább technikai jellegű. Ez úgy értendő, hogy az intézmények – közművelődésiek és köznevelésiek egyaránt – saját maguk szervezik eseményeiket, programjaikat és csak ezek lebonyolításába vonják be a másikat, ahelyett, hogy közös tervezéssel és gondolkodással hívnák életre azokat. Ehhez azonban már egy magasabb szintű, stratégiai együttműködésre lenne szükség. A helységenként néhol eltérő válaszokból azonban érzékelhető,

hogy bizonyos településeken erősebb, máshol gyengébb az együttműködés intenzitása, amelyet persze helyi sajátosságok is befolyásolhatnak (pl. a vezetők közötti személyes kapcsolat minősége). Olyan is előfordul, ahol településen belül is eltérő a közművelődési intézmény kapcsolata a különböző köznevelésekkel. A fentiek tehát összességében megerősítik a felvetést, miszerint a két terület egymás mellett, nem pedig minden esetben egymásra épülve, egymást kiegészítve tevékenykedik. (Mayer 2006) Ennek okai között pedig a kérdőívre érkezett válaszok elemzéséből következően meg kell említenünk, hogy az egyes szakmák képviselői nem teljes mértékben ismerik a másik intézményrendszert és az abban folyó szakmai munkát, enélkül pedig értelemszerűen nehéz egymást kiegészítő, a gyermekek érdekét szolgáló munkatervet készíteni. A másik megkerülhetetlen tényező pedig a humán erőforrás. Az eredmények alapján nagyon erősen befolyásolja az együttműködést a vezetők, a dolgozók kapcsolata, személyisége, kompetenciái. Lévén, hogy az együttműködésre központi szabályozás nincs, annak mértéke és sikeressége nemcsak az infrastrukturális lehetőségektől, hanem a település közművelődési és köznevelési kollektívájának hajlandóságától is jelentős mértékben függ. A fenntartók különbözősége pedig inkább nehezítő tényezője a folyamatnak.

3.4. Interjúk eredményei

A helyzet elemzésének minél alaposabbá tételéhez félig strukturált interjúkat készítettem hét szakemberrel a térség intézményvezetői közül. Egy a szakirodalom és a kérdőívek elemzése alapján összeállított interjúvázlat szerint beszélgettem a kollégákkal, melytől a beszélgetés folyamán eltérő témákat is érintettünk a partnerek gondolatmenete nyomán. A településre jellemző együttműködésbeli gyakorlatokon kívül, a szakirodalom álláspontját, valamint a kérdőívekre érkezett válaszok összegzését is igyekeztem elemezni az interjúalanyokkal.

Az interjúk során kiderült, hogy a különböző területek képviselői alapjaiban kölcsönösen ismerik egymás szakmai tevékenységét és az ezt szabályozó, összegző dokumentumokat (pl. munkaterv, beszámoló), de azok részletes áttanulmányozása, vagy az elkészítésükkor történő közös gondolkodás nem jellemző, csak azon a településen, ahol a kulturális bizottság célzottan koordinálja ezt a kooperációt. Megfigyelhető, hogy a fenntartó kiléte sok esetben befolyásolja az együttműködést. A közművelődési tevékenységet és az óvodai nevelést zömében egyaránt a települési önkormányzatok működtetik, az általános iskolákat pedig a Berettyóújfalui Tankerületi Központ tartja fent. Ez alól kivételek a püspökladányi egyházi óvoda és iskola, valamint a középiskola, amelyek sem a tankerülethez, sem a helyi önkormányzathoz nem kapcsolódnak ilyen szempontból. Az előbbiekből adódóan a dokumentumok és egymás szakmai munkájának ismerete az önkormányzati fenntartású intézmények körében alaposabb, mert a bizottsági és testületi üléseken a munkaterv és a beszámoló elfogadásakor egyaránt jelen vannak a vezetők, továbbá a soros testületi üléseken is rendszeresen találkoznak. Sok esetben az iskola is beszámol a testületnek, erre azonban nem kötelezhető, így ez nem is minden településen történik meg. Az volt a benyomásom, hogy az általános művelődési központ esetében a legmélyrehatóbb az anyagok kölcsönös ismerete, ahol az intézményt irányító közművelődési szakember és az óvodai tagintézmény vezetője közösen dolgozzák ki a munkaterveket és a beszámolókat is. Az együttműködést erősíti az óvoda-iskola kapcsolat, sőt, a gyermekétkeztetést is az ÁMK látja el.

Az interjúk alapján az együttműködés célja a település társadalmának fejlesztése. Ebben a folyamatban a résztvevők személye jelentős befolyással - pozitívvval és negatívvval - egyaránt bír. Bizonyos esetekben épp a vezetők közötti ellentétek gátolják az együttműködést, máskor épp a jó

kapcsolat segít áthidalni a fenntartók közötti ellentéteket, amelyek mindenki szerint léteznek. Az iskolaépületek többnyire önkormányzati tulajdonúak, de a bennük folyó szakmai munkát, a működtetést a tankerület biztosítja, amely olyakor vezethet súrlódásokhoz. A megkérdezettek mindannyian egyetértettek abban, hogy a hatékony együttműködéshez fontos egymás idejének, erőforrásainak tiszteletben tartása. Egyeztetések éppen ezért nem mindenhol történnek rendszeresen, a legtöbb esetben leginkább csak akkor, ha aktuálisan probléma, lehetőség adódik.

Az hipotézisem az volt, hogy minél nagyobb a település és minél ideálisabb az intézményi működés, annál több a lehetőség, és annál hatékonyabb a közös munka. Az interjúk alátámasztják, hogy a település nagysága, az intézmények típusa és mérete minél nagyobbak, annál több alkalmat kínálnak az együttműködésre, hiszen több a gyermek és a pedagógus, valamint az infrastruktúra is fejlettebb. Ennek ellenére az együttműködés hatékonysága már nem nő ezzel egyenesen arányosan. Ugyanis minél nagyobb a település, annál több köznevelési szereplő jelenik meg, akikkel egyeztetni kellene és egyensúlyban tartani, hogy mindenben ugyanolyan mértékben részesüljenek. Ennek érdekében sokszor 2-3 előadást is kell tartani egy színdarabból, másképp nem tekintheti meg azt minden intézmény minden gyermeke. Tehát minél nagyobb a település, annál nehezebb koordinálni a folyamatot, és annál inkább jellemző a köznevelési intézményekre, hogy saját maguk megoldanak mindent, ezért nem is nagyon van szükség a technikain túlmutató egyeztetésekre. A kistépüléseken ellenben, bár a kulturális szakemberek lehetőségei csekélyebbek, kényszerűek szinte mindenben együtt dolgozni a közneveléssel. Esetükben nincs a nagyobb településéhez hasonló méretű közönség, amit megszólíthatnak, a gyermekek bevonásával viszont a családokat is megnyerhetik maguknak. Az más kérdés, hogy bizonyos esetekben (pl. ha nem együttműködőek a partnerek) ez a köznevelési intézmények bevonása nélkül is megtörténhet. A legideálisabb együttműködés képe az 5-6.000 fő közötti településen rajzolódott ki, amely a szakemberek szerint már nem annyira kicsi, hogy teljesen kényszerű legyen az együttműködés, tehát egymás nélkül is tudnak dolgozni a területek, de nem is túl nagy ahhoz, hogy összefoghatatlan legyen a túl nagyszámú köznevelési partnerek jelenléte okán.

Az együttműködés legfontosabb feltétele azonban kivétel nélkül minden interjúalany szerint a megfelelő humán- és anyagi erőforrás megléte. A beszélgetések során mindenki megerősítette, hogy az intézmények vezetői és a színterek dolgozói meggátolhatják vagy generálhatják is a kooperációt. Az alanyok különösen fontosnak vélik a közművelődési szakember szakirányú felsőfokú végzettségének meglétét, mert véleményük szerint ez elengedhetetlen a hatékony közös munkához. Ott, ahol ez hiányzik, leginkább a rendezvényszervezés felé tolódik a hangsúly, és a köznevelési intézmények a kezdeményezők a kooperációban. A pedagógusoknak minden intézménytípusban előírás a felsőfokú szakképzettség, így ez nem került külön hangsúlyozásra, minden esetben adott. Ezzel szemben azt is megjegyzik, hogy amíg a pedagógusok az intézménybe járó gyermekekkel és ebből kifolyólag közvetetten azok családjával is foglalkoznak, addig a település közművelődési szakembereinek az egész települést meg kell szólítaniuk, így számukra a köznevelésben résztvevők összessége csak egy része a célközönségnek. A gyermekekkel tehát mindenképpen foglalkozik a köznevelés, éppen ezért gondolhatják egyes szakemberek, hogy a közművelődésnek elsősorban a felnőtt lakossággal kell foglalkoznia. (Mayer 2006) Tovább erősíti az aránytalanságot, hogy a közművelődési területen, akik tehát a lakosság egészét el kell, hogy érjék, zömében - a kérdőívek tanulsága szerint - három-öt fő (vagy kevesebb) dolgozik településenként, míg a nevelőtestületek száma ettől sokkal nagyobb a kisebb célcsoportra. A fentiekből eredő kompetencia-, idő- és energiahiány együttesen eredményezi, hogy a technikai információk (helyszín, időpont, létszám) egyeztetésén túl csak néhány esetben van közös gondolkodás. A pénzügyi lehetőségek pedig csak tovább nehezítik a folyamatot, hiszen a

pályázati lehetőségeken kívül nincsen forrás a nonformális tanulási formák (tábor, szakkör, klub) életre hívására. Ezeket legtöbbször csak önállóan és munkaidőben, a kollektíva készségeire hagyatkozva tudják a területek megvalósítani. Az erkölcsi és anyagi megbecsülés hiányát ezzel együtt mindkét terület érzi.

Az interjúk egyik legfontosabb céljának azt tartottam, hogy megtaláljam a szakirodalom és a járási szakemberek között fennálló ellentmondás okát, miszerint az együttműködés nem az elmélet által felvázolt egész életre kiterjedő tanulás segítségével, hanem a hagyományörzésben testesül meg. A válaszok egyszerűek, logikusak és összecsengők voltak. A szakmák képviselői azt gondolják, hogy a járásban zömmel olyan kistelepülések találhatók, amelyek életében kiemelten fontos a hagyományörzés. Az előző bekezdésében említett humán- és anyagi erőforrásra visszavezethető problémák okán pedig a hagyományosan megrendezésre kerülő rendezvényeken a legkézenfekvőbb és legegyszerűbb együttműködni. Gyakoriak a nemzeti ünnepeken való gyermekszereplések, mert ezekre úgyis mindkét fél készül, nem igényelnek semmilyen kötelező vállaláson túli energiát vagy anyagi forrást. A megkérdezett szakemberek úgy látják, hogy az egész életen át tartó tanulás gondozásához szükséges feltételek jelenleg csak a köznevelési intézményekben állnak rendelkezésre. Amennyiben a közművelődési intézmény szakmailag alkalmas is lenne a feladatra, a szakemberek időbeli kapacitása vagy a színterek infrastruktúrája, az anyagi lehetőségek vélhetően nincsenek meg ehhez.

Kiderült az is, hogy a nonformális tanulásban történő együttműködés leggyakrabban pályázati forrásból valósul meg a járásban. Ennek TÁMOP és EFOP program keretében is voltak projektjei, amelyek során nagyon sikeres és hatékony munkafolyamatok alakultak ki. Ez megerősíti azon nézeteket, amelyek szerint a formális oktatás kiegészítésére kiváló a kulturális intézményháló. (Kormos 1982, Mayer 2006, Fűz 2017) Ilyen esetben kivétel nélkül történt közös tervezés és gondolkodás az intézmények között, és több tartalmas tábor és szakkör jött létre a megvalósítás során. A fenntartási kötelezettségek lejártakor viszont eltűntek a tevékenységek, mert nem tudták tovább finanszírozni a szakkörvezetőket, a táborok megvalósítóit, sőt, még az anyagköltséget sem. Egy rossz projekt azonban meg is ronthatja a kapcsolatot és tönkretelheti az együttműködést, hiszen ilyen is előfordult egyes interjúalanyok tapasztalatában. Bár a COVID-járvány során az óvodák és iskolák inkább elszigetelődtek, az infokommunikációs lehetőségek kitárultak, és sokszor kényszerűen erősödött használatuk mind a közművelődés, mind a köznevelés területén, ami a tevékenységek online térbe helyezését is eredményezte. Ez kínálhat megoldást arra, hogy a gyermekeket otthonról is megszólíthassák.

4. Összegzés

Összességében tehát elmondható, hogy a kooperáció mértékét és hatékonyságát nem a település mérete vagy az intézményi működés mikéntje befolyásolja igazán, hanem sokkal inkább az, hogy kik a település közművelődési és köznevelési szakemberei, továbbá, hogy ők milyen szakmai kompetenciákkal rendelkeznek és hogyan viszonyulnak egymáshoz. A személyi feltételek ideális együttállása azonban csak arra biztosíték, hogy az intézmények a saját területükön tevékenykedjenek hatékonyan és sikeresen, a szakmai alapon, tudatosan kidolgozott kooperációnak ezen kívül elengedhetetlen feltétele a szükséges anyagi források rendelkezésre állása is. Az anyagi és személyi feltételek hiánya tehát meghatározó okai lehetnek a szakirodalomban felvetődő gondolatnak, miszerint a területek nem együtt dolgoznak, hanem

egymás mellett, önállóan működnek. (Mayer 2006)

Felhasznált irodalom:

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) [Művelődéshez való jog – XI. cikk]
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről
- Forray R., Katalin – Juhász, Erika (2009): A felnőttkori autonóm tanulás és a tudáskorrekciós elköteleződés. In: Forray R. Katalin – Juhász Erika (szerk.): Nonformális – informális – autonóm tanulás. Debrecen, Debreceni Egyetem, 12–37. p.
- Fűz, Nóra (2017): Iskolán kívüli színterek az általános iskolai oktatásban. In: Magyar Pedagógia 117. évf., 2. szám, 197–220. p.
- Gyányi, István (2023): A közművelődés és köznevelés együttműködésének lehetőségei a nonformális tanulásban a Püspökladányi járásban. OTDK dolgozat. Debreceni Egyetem, Debrecen
- Juhász, Erika (2016): A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon. Csokonai Kiadó, Debrecen
- Kormos, Sándor (1982): A közoktatás és közművelődés együttműködése és fejlesztésének távlatai. In: Molnár Zoltán (szerk.): Közoktatás és közművelődés: összeállítás a TIT Szegedi 11. Művelődéstudományi Nyári Egyetemén elhangzott előadásokból. TIT Csongrád m. Szervezete, Szeged, 15–26 p.. Elérhető: http://acta.bibl.u-szeged.hu/44938/1/sznye_muveledoselmelet_011_015-026.pdf, elérés dátuma: 2022.10.26.
- Mayer, József (2006): Közművelődés és közoktatás. In: Új Pedagógiai Szemle, 2006/7–8. szám, 204–214. p. Elérhető: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/lapszamok/2006-7-8>, letöltés dátuma: 2022.10.26.
- Sári, Mihály (2004): A kultúra intézményrendszereinek történeti-funkcionális változásai. PTE FEEFI, Pécs
- Szabó, Irma (2011): Utópiák és valóság. Az elmélet és a gyakorlat ellentmondásai az általános művelődési központok fejlődésében. Napkút Kiadó, Budapest